

- праці державної аграрної академії. Серія: Економічні науки Випуск 1. - Том 1. - 2010. - С. 12-17.– Режим доступу : www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/.../12.pdf.
2. Лібанова Е. М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу : монографія / Е. М. Лібанова ; Держ. вищ. навч. заклад Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана ; НАН України. Ін-т демографії та соц. досліджень. – К., 2008. – 330 с.
3. Надточій Б. Пенсійне забезпечення в Україні: історичний аспект / Б. Надточій, В. Яценко. – К. : Україна, 2000. – С. 102–132.
4. Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 5.11.1991 р. № 1788-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1788-12/page>
5. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9.07.2003 р. № 1058-ІV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
6. Маслічук С. А. Фінансові аспекти реформування пенсійних систем / С. А. Маслічук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : збірник наукових праць / ред. кол. : І. Д. Пасічник, О. І. Дем'ячук. – Острозька Академія, 2014. – Випуск 25. – С. 119–124.
7. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pfu.gov.ua.
8. Букатюк У. Відповіді на всі питання про нові пенсії в Україні. Навіщо взагалі щось змінювати Інтернет портал Еспресо TV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://espreso.tv/article/2017/07/18/gayd_po_pensiyi_vse_scho_potribno_znaty_pro_reformu
9. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. №2464-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

Рецензент д.е.н., професор Слободянюк О.В

УДК 336.143.01

Савастєєва О.М., к.е.н.

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

МОДЕЛЬ МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ АРХІТЕКТОНІКИ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

В сучасних умовах впровадження та розвитку реформи децентралізації необхідні науково – обґрунтовані підходи до встановлення відносин між окремими інституціями, що регламентують здійснення бюджетного процесу на місцевому рівні. В статті представлено модель механізму функціонування інституційної архітектури бюджетного процесу на місцевому рівні, яка ґрунтується на врахуванні дії базових детермінантів виникнення бюджетного процесу на місцевому рівні, інституцій його здійснення, бюджетних методів та важелів.

Ключові слова: фінансовий механізм, бюджетний процес, фінансова децентралізація, інституційна архітектура, детермінанти бюджетного процесу.

Savastieieva O.

MODEL OF MECHANISM OF FUNCTIONING OF INSTITUTIONAL ARCHITECTURE OF BUDGET PROCESS AT LOCAL LEVEL

In today's conditions of implementation and development of the decentralization reform, scientifically grounded approaches are needed to establish relations between individual institutions that regulate the implementation of the budget process at the local level. The article presents the model of the mechanism of functioning of the institutional architecture of the budget process at the local level, which is based on taking into account the basic determinants of the occurrence of the budget process at the local level, the institutions for its implementation, budgetary methods and levers.

Key words: financial mechanism, budget process, financial decentralization, institutional architectonics, determinants of budget process.

Савастєєва О.Н.

МОДЕЛЬ МЕХАНИЗМА ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ АРХИТЕКТониКИ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕССА НА МЕСТНОМ УРОВНЕ

В современных условиях внедрения и развития реформы децентрализации необходимы научно - обоснованные подходы к установлению отношений между отдельными институтами, регламентирующих осуществление бюджетного процесса на местном уровне. В статье представлена модель механизма функционирования институциональной архитектуры бюджетного процесса на местном уровне, которая основывается на учете действия базовых детерминант возникновения бюджетного процесса на местном уровне, институтов его осуществления, бюджетных методов и рычагов.

Ключевые слова: финансовый механизм, бюджетный процесс, финансовая децентрализация, институциональная архитектура, детерминанты бюджетного процесса.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Усвідомлення ролі управління бюджетним процесом на місцевому рівні на сучасному історичному етапі розвитку міжбюджетних відносин обумовлює застосування в даному напрямі досліджень напрацювань бюджетної архітектури складних економічних систем, а також положень теорії фінансових механізмів, що, в свою чергу, сприятиме вирішенню одного з важливих практичних завдань – підвищенню ефективності бюджетного менеджменту на місцевому рівні.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню теоретичних і практичних аспектів здійснення управління бюджетним процесом та функціонування бюджетної системи і бюджетної архітектури приділено багато уваги у працях як зарубіжних дослідників (К. Ерроу, Р. Ліпси, К. Ланкастер, Дж. Б'юкенен, Дж. Стігліц, Р. Майерсон, П. Кругман, В. Парето, І. Янжула), так і вітчизняних вчених (В. Гесць, І. Чугунов, Л. Лисяк, В.Макогон та інші). Однак, незважаючи на глибину проведених досліджень у зазначеному напрямі, невирішеними залишаються питання, пов'язані із застосуванням інституційного підходу до організації бюджетного процесу на місцевому рівні в умовах фінансової децентралізації.

Цілі статті. Отже, метою даної статті є розробка моделі механізму функціонування інституційної архітектури бюджетного процесу на місцевому рівні на основі поєднання бюджетної архітектури та положень теорії фінансових механізмів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Досліджуючи функціонування механізму інституційного забезпечення бюджетного процесу на місцевому рівні, вважаємо доцільним звернутися до напрацювань окремих науковців щодо інституційної архітектури соціально – економічних систем, а також положень теорії фінансових механізмів. По – перше, відповідно до положень, розроблених професором А. Гриценком, інституційна архітектура є структурою інститутів, яку складають правила, норми, стереотипи, традиції, установи та інші соціальні утворення в їх співвідношеннях з суттю і загальним естетичним планом побудови цілісної соціальної системи. У цьому визначенні відображені об'єктивні, внутрішньо властиві системі відносини, значення суб'єктів у перетворюючій діяльності та необхідність її побудови згідно з внутрішніми закономірностями системи [1]. В свою чергу, застосовуючи інституційний підхід щодо дослідження бюджетної системи та системи міжбюджетного регулювання, І.Я. Чугунов та Л.В.Лисяк доходять висновку, що інституційна архітектура бюджетної політики в системі державного регулювання включає систему правил, норм, законів, органів законодавчої й виконавчої влади, установ та їх оптимальне поєднання і співвідношення, за допомогою яких формуються та реалізуються стратегічні й тактичні цілі, спрямовані на забезпечення ефективного функціонування системи бюджетного регулювання та соціально-економічного розвитку країни [2].

З іншого боку, в економічній літературі термін "фінансовий механізм" застосовується доволі часто, але визначення його сутності науковцями різне. Так, Г.

Кірейцев досліджуючи це поняття в контексті функціонування підприємницьких структур, зазначає, що фінансовий механізм – це сукупність методів реалізації економічних інтересів шляхом фінансового впливу на соціально-економічний розвиток підприємства [3]. За словами В. Опаріна, фінансовий механізм – це сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства [4]. Схоже трактування сутності фінансового механізму дають В. Оспіщев та І. Нагорна [5]. В. Базилевич надає визначення фінансового механізму як сукупності економіко-організаційних та правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави у процесі створення й використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення [6]. За визначенням О. Ковалюка, фінансовий механізм – це система фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовуються у фінансовій діяльності держави і підприємств за відповідного нормативного, правового та інформаційного забезпечення, в контексті відповідної фінансової політики на мікроекономічному та макроекономічному рівнях [7]. Визначення сутності фінансового механізму не є предметом нашого дослідження, проте сукупність поглядів на зазначене поняття дозволяє виокремити ряд важливих характеристик досліджуваного поняття, які стають корисними для даної наукової роботи :

- механізм – це складноструктурована система, до складу якої входить сукупність елементів, взаємопов'язаних та взаємодіючих між собою;
- дія механізму націлена на певний результат, який завжди очікуваний та передбачуваний;
- отриманий в процесі застосування механізму результат якісно відрізняється від витрачених на його організацію зусиль.

Підходи науковців щодо визначення складових частин також не відрізняються значною варіативністю, і більшість авторів [8, 9, 10] включають до складу фінансового механізму наступні елементи:

- фінансові методи;
- фінансові важелі;
- нормативно – правове забезпечення;
- інформаційне забезпечення.

Отже, в контексті дослідження законодавчого унормування та механізму інституційного забезпечення бюджетного процесу на місцевому рівні, використовуючи напрацювання науковців в сфері інституційної архітекtonіки бюджетного процесу, теоретичні положення щодо функціонування фінансового механізму та результати власних досліджень, вважаємо доцільним представити модель механізму функціонування інституційної архітекtonіки бюджетного процесу на місцевому рівні (далі механізм ФІАБПМР) (рисунок 1).

Представлений механізм функціонування інституційної архітекtonіки бюджетного процесу на місцевому рівні має певні характерні особливості:

1. Механізм ФІАБПМР є структурованим та багатокомпонентним, тобто представляє собою складноорганізовану структуру базових детермінантів виникнення, похідних від них інституцій здійснення бюджетного процесу, а також методів та важелів, що здатні об'єднуватися в глобальні цілісні утворення заради здійснення впливу на бюджетний процес заради якісного удосконалення рівня його перетікання.

2. Механізм ФІАБПМР є системним, тобто всі його елементи знаходяться у стані взаємозалежності та активної взаємодії в процесі функціонування.

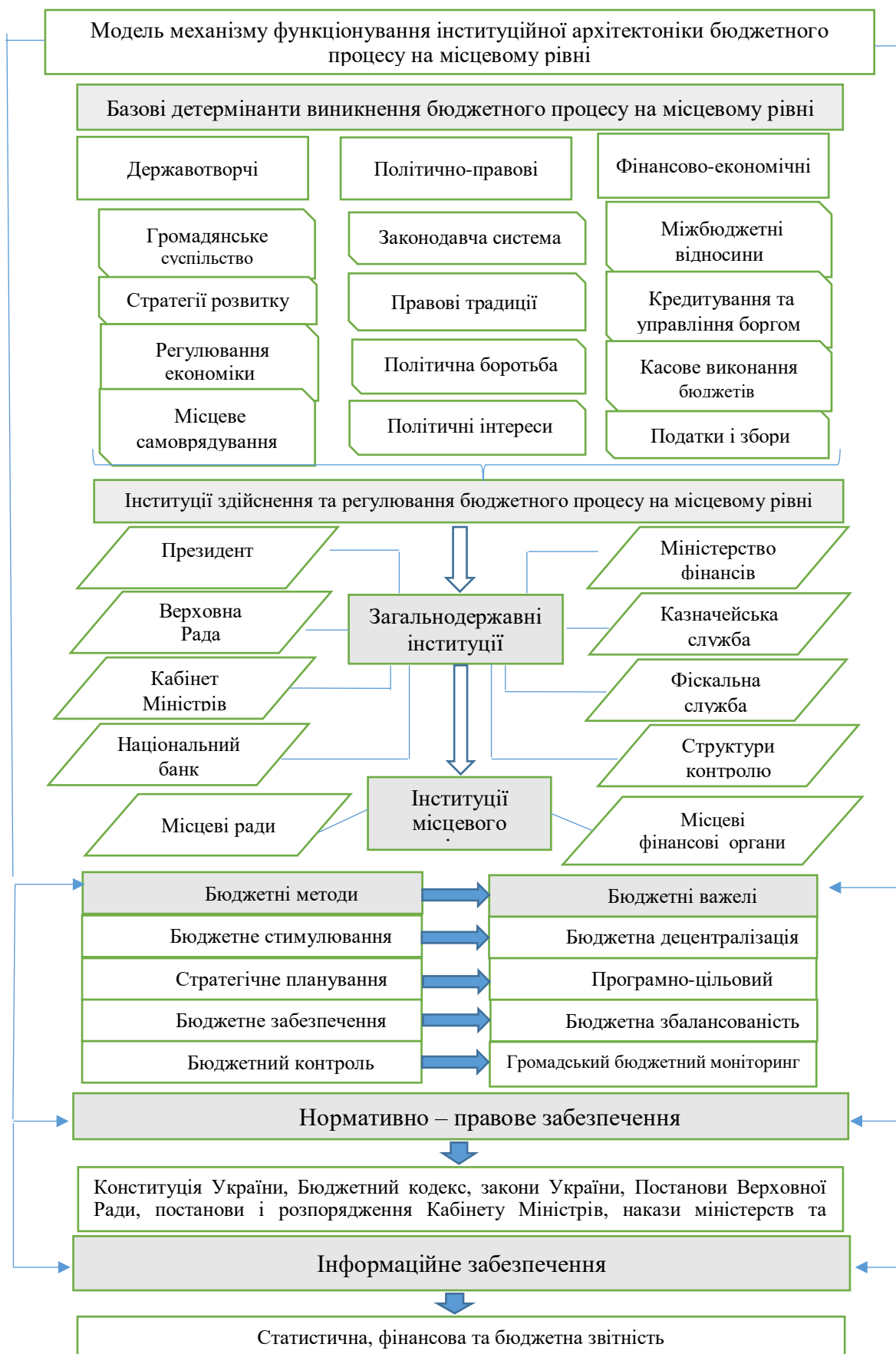

Рис.1. Модель механізму функціонування інституційної архітектури бюджетного процесу на місцевому рівні (складено автором).

3. Відносини між окремими складовими механізму ФІАБПМР характеризуються підвищенням ефективності дії внаслідок інтеграції, тобто має місце синергійний ефект. Це означає, що при спільних діях інституцій як загальнодержавного, так і місцевого рівня відбувається збільшення загального позитивного ефекту від реалізації бюджетного процесу до такої величини, яка значно більше ніж сума ефектів тих самих складових елементів, якщо б вони діяли незалежно один від одного.

4. Механізм ФІАБПМР є емерджентним, тобто всі взаємодіючі у його складі елементи мають такого роду властивості, які не були б притаманні жодному з них, якщо б елементи функціонували окремо.

5. Структура механізму ФІАБПМР здатна змінюватися від впливом окремих факторів зовнішнього середовища, пов'язаних насамперед із зміною основних макроекономічних параметрів розвитку держави, тобто механізм є динамічним.

6. Дія механізму ФІАБПМР орієнтована на позитивний результат, тобто очікуваним підсумком його застосування є отримання ефекту, який буде значно перевищувати ті результати, які можуть бути досягнуті за умови відмови від використання механізму.

Базові детермінанти виникнення бюджетного процесу на місцевому рівні сформовані у три основних блоки. Вони включають основоположні елементи, реструктуризація яких неминуче призводить до фундаментальних змін у структурі бюджетних відносин: державотворчі процеси, систему суспільно – політичних та економічних відносин, обрані вектори державного стратегічного розвитку тощо. Водночас, окремі базові детермінанти виникнення бюджетного процесу на місцевому рівні, такі як місцеве самоврядування, громадянське суспільство, стратегії розвитку вийшли на новий рівень розвитку спочатку з отриманням Україною незалежності, а згодом у зв'язку з обранням шляху до євроінтеграції; тому ці детермінанти й досі знаходяться в стадії становлення і подальшого розвитку. Саме тому по теперішній час результати бюджетного процесу не забезпечують дотримання гарантованих державою соціально-економічних стандартів.

Особливе місце в блоці політично – правових детермінант виникнення бюджетного процесу посідають політичні інтереси та політична боротьба, які в цивілізованих умовах передбачають захист не окремих, індивідуальних, а виключно суспільних інтересів. На жаль, вітчизняні умови відсутності політичної стабільності нівелюють фундаментотворчі властивості цих безперечно базових факторів виникнення бюджетного процесу.

Базові детермінанти виникнення бюджетного процесу формують інституції його здійснення та регулювання на місцевому рівні, при чому слід зауважити, що зазначені інституції в залежності від утримання за рахунок бюджетів того чи іншого рівня поділяються на загальнодержавні і місцеві, приймаючи проте паралельну участь у здійсненні та регулюванні бюджетного процесу на місцевому рівні: державні структури, які наділені правами регуляторного впливу (повноваження в сфері формування фіскальної політики, касового виконання бюджетів та організації фінансового контролю за витрачанням бюджетних коштів), здійснюють зазначені функції на всіх рівнях бюджетної системи.

З метою дотримання загальних теоретичних засад функціонування фінансових механізмів при здійсненні характеристики моделі механізму ФІАБПМР, необхідно відзначити фінансові (бюджетні) методи як обов'язковий елемент структури будь – якого фінансового механізму та засіб впливу фінансових відносин на бюджетний процес. В запропонованій моделі до них відносяться бюджетне стимулювання, стратегічне бюджетне планування, бюджетне забезпечення та бюджетний контроль.

Обрані бюджетні методи обумовлюють наявність відповідних бюджетних важелів як засобів їх дії. Так, метод бюджетного стимулювання передбачає бюджетну децентралізацію, яка означає незалежність місцевих бюджетів від державного бюджету і створює можливості планування розвитку територій, втілення в життя реальних проектів, забезпечення належного фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я. Однак, необхідно враховувати ризики бюджетної децентралізації, зокрема ймовірність можливих перекосів між делегованими повноваженнями та стабільними джерелами бюджетних надходжень, закладання до проектів місцевих бюджетів заздалегідь нереальних видатків, зміну структури міжбюджетних відносин та перегляд обсягів і напрямів субвенцій та ін.

Висновки. Представлена модель механізму функціонування інституційної архітектури бюджетного процесу на місцевому рівні ґрунтуються на врахуванні дії базових детермінантів виникнення бюджетного процесу на місцевому рівні, інституцій його здійснення, бюджетних методів та важелів. Максимізація ефективності дії зазначеного механізму має бути досягнення шляхом удосконалення саме бюджетних важелів, що включатиме надання якісної оцінки ефективності бюджетних програм у складі застосування програмно – цільового методу у бюджетному процесі, розроблення єдиного методичного підходу до цього процесу, дієвого впровадження громадського бюджетного моніторингу тощо.

Список використаних джерел:

1. Гриценко А. А. Институциональная архитектура: предмет, основные законы, методология / А. А. Гриценко : науч. труды Донец. нац. техн. ун-та. — Вып. 103-1. — Донецк, 2006. — С. 31–37. — (Серия: Экономическая)
2. Чугунов І. Я. Бюджетна система в інституційному середовищі суспільства / І. Я. Чугунов, Л. В. Лисяк // Фінанси України. — 2009. — № 11. — С. 3–11.
3. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент / Г.Г. Кірейцев. — Житомир: ЖІТІ, 2001. — 440 с.
4. Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення / В.М. Опарін // Вісник НБУ. — 2000. — № 5. — С. 10-17.
5. Оспішев В.І. Фінансова стійкість як економічна категорія / В.І. Оспішев, І.В. Нагорна // 36. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. «Оптимізація наукових досліджень- 2009». — Миколаїв, 2009. — С. 24-26.
6. Базилевич В. Метафізика економіки: моногр. / В. Базилевич, В. Льїн. — К.: Знання-Прес, 2007. — 718 с.
7. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): моногр. / О.М. Ковалюк. — Львів: Вид. центр Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2002. — 396 с.
8. Фінанси: Навчальний посібник / О.Я. Стойко, Д.І.Дема; За ред. О.Я.Стойка. — Київ: Алерта, 2014. - 432 с.
9. Фінанси: Навчальний посібник / С.В. Ковальчук, І.В. Форкун. - Львів: "Новий Світ - 2000", 2005. - 568 с.
10. Фінанси підприємств: [підручник] / За ред. Поддєрьогіна А. М. — К.: КНЕУ, 2004. — 546 с.

Рецензент д.е.н., професор Садченко О.В.

УДК 336.51:336.63

Тулай О. І., д-р екон. наук, професор

Тернопільський національний економічний університет

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Основними чинниками, що перешкоджають ефективному функціонуванню системи охорони здоров'я в Україні є дефіцитне фінансування; тіньова оплата медичних послуг; відсутність у суб'єктів господарювання, заснованих на приватній власності, податкових стимулів при здійсненні інвестицій у діяльність державних і комунальних закладів охорони здоров'я. Тому особливу стурбованість викликає низка проблем, пов'язаних з фінансуванням сфери охорони здоров'я. Сьогодні необхідно знайти нові напрями підвищення ефективності функціонування системи охорони здоров'я, щоб забезпечити оптимізацію державних витрат не за рахунок погіршення якості послуг для населення, а за допомогою структурної реорганізації. Метою публікації є окреслення переваг державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я із урахуванням особливостей фінансових відносин, що виникають між державою та суб'єктами господарювання приватної форми власності й громадським сектором. У статті обґрунтовано необхідність впровадження державно-приватного партнерства як ефективного інструмента